

בגולני, והורחק מחייל זה בגלל מיספר שערוריות-טירטור שבהן היה מעורב. צה"ל ידע כבר מיספר קציני-חינוך ראשיים, שכולם היו צריכים לעסוק במידת זו או אחרת בנושא חינוך המפקד למניעת טירטורים. ראשון קציני-החינוך היה אל"מ אהרון זאב, איש-דוח, משורר וסופר. זאב ערך מלחמות נואשות כנגד המפקדים ה"פייטרים" של צה"ל, כשהוא מגן על כל חייל כאילו היה בנו. היה זה זאב אשר הצליח לעורר את משה דיין להילחם נגד הטירטורים. אולם גם הוא לא השכיל לתקוף את הבעייה באופן יסודי: כל מטרתו של זאב הייתה לכבות שריפות. להתריע כנגד מפקדים מסויימים או יחידות מסויימות שהיו ידועות בטירטורים הי קשים בהן, לנסות להשפיע להפסיק דרך זו, אולם רק לעיתים רחוקות הוא דרש להעמיד לדין מפקד שהואשם בטירטור. שיטת המישפטים לא הייתה אהודה על זאב, בכל מיקרה שהוא, והטירטור בצה"ל חגג.

כאשר יצא זאב לגימלאות, התמנה במקומו אל"מ מרדכי ("מורליה") בריאון, כיום מנהל מחלקת-הנוער והחלוץ ב"טוכנות היהודית. לפני תפקידו כקצין חינוך-ראשי שימש כראש לישיבתו של הרמטכ"ל, משה דיין.

בריאון הבין כי הטירטור טומן בחובו סכנות רבות לצה"ל, לאופיו ולרמה האנושית שבו. לעיתים אף הירצה בנושא זה. אולם לבריאון הייתה בעייה פסיכולוגית עמוקה, בכל הנוגע לחייה-השדה של צה"ל, בתפקידו כראש הישיבה של דיין התחבר בריאון בבכירי המפקדים הלוחמים של צה"ל, אשר התייחסו אליו בבוז מסויים בגלל היותו קצין-מינהלה או כפי שהיו מכנים אותו מאחרי גבו: "המשרת האישי של דיין". כשמונה בריאון כקצין-חינוך ראשי, ידע כי ברגע שייצא נגד הטירטורים, כלומר נגד מפקדים מסויימים ב"צה"ל, יתלו זאת מיד בחולשתו ובאופיו כקצין-שירותים, ולא יבינו את המניעים הנכונים והאמיתיים שמאחרי מלחמה זו. את בריאון ירש אל"מ יצחק ("טולק"ה") ארד, מי שמכהן היום כמנהל יד-ושם. כבר בתחילת שירותו היה ברור — הן לארד והן למפקדיו — כי כהונתו כקצין חינוך-ראשי לא תהיה ארוכה. הוא לא התאים לתפקיד. מדיניותו של ארד הייתה לעבור את תקופת כהונתו מה שיותר בשקט, ללא מלחמות-יהודים, ללא מאבקי קים וללא היתקלויות — ומדיניות זו אינה עולה בקנה אחד עם מלחמת יציאה נגד תופעת הטירטורים.

מחדל נורא

שנות אחרת, אשר תפקידה לחקור את ענייני הטירטור בצה"ל, היא החי"דה לפסיכולוגיה צבאית. יחידה זו הייתה צריכה לחקור את סיבות הטירטור ומניעיו.

ההתערבות

פרק שני: האחראי בצה"ל על חינוך נגד טירטור נזרק מגולני

בגלל טירטורים * המפקדים אינם מקבלים הדרכה ביחסי אנוש *

ארבע רשויות מופקדות על חינוך נגד טירטור בלי קשר ביניהן

להציע דרכים ולהמליץ המלצות, בכל הרי נוגע למדע הפסיכולוגיה כיצד למנוע טירטור והתעללות. היחידה כפופה ישירות לראש אכ"א/ בקרה, ומלבד מחקרים בעלי חלק מצומצם וחווה-ידע אשר הוגשו כימעת באופן פרי-טיוני על-ידי קציני יחידה זו, שבראשה עמד עד לפני מיספר חודשים ד"ר בני שלט המפורסם, לא ניתן ליחידה חופשי-פעולה בנושא זה. כדאי לציין כי שלט הציע פעמים רבות, ובפני פורומים שונים, לחקור את נושא הטירטורים והיחסים בין המפקדים לחיילים באופן יסודי, אולם בכל פעם נדחתה הצעתו על הסף: מפקדיו של שלט לא חשבו כי הבעייה חמורה דייה, וכי כדאי להקדיש לה זמן, כסף ומחשבה מעבר לכמות השיטחית ש-הוקדשה.

גוף נוסף, אשר אחד מתפקידיו הי-קלאסיים הוא ענייני יחסי-האנוש בין חי-לים למפקדים הוא מחלקת-ההדרכה של צה"ל (מה"ד). פתיושם מקדיש מח"ד חתברות, קורסים והרצאות לנושא זה, אולם

כיצד להתייחס לחיילים — מה מותר מה אסור, מתי עוברים את הגבול, עד כמה להיות קשוח מבלי להתעלל ועד כמה להיות רך מבלי שהדבר יפגע בטיב החייל כלוחם — מבלי שהדריכו אותם בכך קודם-ילכן?

האחריות למחדל זה מתחלקת באופן ישר בין כמה רשויות בצה"ל. הרשות האחראית ישירות על נושא חינוך הי מפקדים היא מפקדת קציני-חינוך-ראשי או, ליתר דיוק, ענף-הסברה במפקדת קציני-חינוך-ראשי. יחסו של קציני-חינוך-ראשי הנוסחי, אלוף-מישנה שאול גיבעולי, לבעיית ה-טירטורים, ידועה כיחס של: "זה לא אסון, שום דבר לא קורה אם החיילים מתאמצים קצת". האחראי הישיר במפקדתו על נושא ההסברה היה, עד לפני חודשים מיספר ומשך שנים ארוכות, סגן-אלוף נסים סלר מון. קשה להבין כיצד חשב המטה הכללי שסא"ל סלומון יכול להיות האוריס-והתומים של מניעת הטירטורים בצה"ל. לפני שהגיע לתפקיד זה היה סלומון מפקד

עליו בחייליהם, הן כבני-יגד והן כבי-שומרי דת ומסורת. הפרשה כולה לא הייתה מתגלה לעולם, החיילים המטורטרים הקפידו שלא להוציא זאת החוצה, מתוך כוונה לשמור על כבוד צה"ל, אולם איכשהו הגיעה השמועה לי-אוזניו של רבם, הרב קוק, והוא הועיק שמייס וארץ, פנה אל שרי המפד"ל, אל ראש-הממשלה ושר-הבטחון ואל הרמטכ"ל. המפקדים המתעללים הועמדו לדין, ונגזרו להם עונשים סבדים.

שהחיילים יתאמצו

ב פרוץ פרישת הטירטורים האחי-רונה, התלונן מפקד בכיר בצה"ל הי-עוסק בענייני חינוך: "בשום קורס-מפקד דים בצבא, החל מקורס מ"כפים ועד לפו"ם, לא מקדישים יותר מומן סימלי בלבד, לנושא של יחסי אנוש. מדוע צריך לדרוש מהמפקדים, בכל דרג שהוא, לדעת

את מתקיימת הטירטור החמורות ביותר שידע צה"ל, ולכן אף התאמצו רשויות הצבא להסתירה ככל האפשר, היתה התקרית עם חיילי ישיבות ההסדר, בני-ישיבות אלה, ההסדרניקים, כפי שהם מכונים, מבוקשים ביותר על-ידי מפקדי היחידות בצה"ל מאחר שהם ידועים כטובי החיילים. בתחילת שנות ה-70 התי-גלע סיכסוך בין יחידת-הניכים בקורס הראשוני לשיריון מקרב ההסדרניקים. לבין המפקדים-החוטרים שלהם. בין המפקדים, חיילי שיריון ותיקים יותר, לבין תלמיד-הישיבה שזר-אך התי-גייסו, פרץ ויכוח: הראשונים טענו כי האדם משרת את הטנק, ואילו ההסדרני-קים לא יכלו להסכים לכך, וטענו כי הטנק הוא שמשרת את האדם.

בוויכוח פילוסופי זה הייתה, כמובן, ידם של ההסדרניקים על העליונה. אולם, כדי לזכות במערכה העבירו מדריכיהם את הי-וויכוח למישור של טירטורים. ועדת-חקירה שהוקמה אחרי-כך, כדי לבדוק את הפרשה, הגיעה למסקנה שהמדריכים ממש התי-